

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 26/22089-1
Saksbehandler Torleiv Olavson Momrak

Utvalg	Møtedato
Fylkesutvalget	10.03.2026

Innspill til de sentrale jordbruksforhandlingene 2026

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. «Den norske landbruksmodellen» bør videreutvikles ved utforming av en ny nasjonal politikk med virkemidler som styrker og sikrer matberedskapen. Det bør avsettes nasjonale midler som setter bøndene i stand til å ivareta matproduksjon også i krisetider. Særlig bør det være tilgjengelig virkemidler som sikrer bønder tilgang på innsatsfaktorer, drivstoff og energi i krisetider. Fylkesutvalget gir sin tilslutning til øvrige innspill fra landbruksnæringen i Agder.

Vedlegg

Til Agder fylkeskommune-innspillbonde-ogsmåbrukarlaget2026
Innspill til Agder fylkeskommunes behandling av jordbruksforhandlingene 2026

Sammendrag

I det årlige oppdragsbrevet fra *Landbruks- og matdepartementet* (LMD) til fylkeskommunene, mottatt i begynnelsen av januar, inviteres det til å gi innspill til de sentrale jordbruksforhandlinger.

I den reviderte landbruksstrategien for Agder, vedtatt av fylkestinget i desember 2025, står det at en skal «*Arbeide for å få fram utfordringer i Agder-landbruket. Fylkeskommunen gir innspill til jordbruksforhandlingene.*»

Dette følges nå opp i denne saken.

Saksopplysninger

Fristen for å gi innspill til jordbruksforhandlingene er 20. februar, men som for foregående år grunnet den knappe fristen, sendes fylkeskommunedirektørens sakinnstilling inn ca. 20. februar og så ettersendes det politiske vedtaket. Dette er avklart med Landbruks- og matdepartementet. *Hovedutvalget for næring, klima og miljø* har sitt neste møte 16. april og saken legges derfor frem på *fylkesutvalgets* marsmøte, slik en også har gjort tidligere år.

Som for de foregående årene har fylkeskommunen invitert næringen ved *Agder Bonde- og Småbrukarlag og Agder Bondelag* til å komme med innspill til fylkeskommunens sak. Disse følger i sin helhet vedlagt saken, og et utdrag er referert i saken, samt at noen av innspillene er tatt inn i selve saken.

Vurderinger

Rammebetingelsene for landbruket i Norge reguleres og bestemmes i hovedsak av de årlige jordbruksforhandlingene mellom staten og partene fra næringen; *Norges Bondelag og Noregs Bonde- og Småbrukarlag*. Norsk landbrukspolitikken er derfor i hovedsak sentralt bestemt. (Det er bred enighet partene imellom om rammen rundt forhandlingene, om enn ikke alltid enighet om resultatet. Derfor bli det av og til brudd i forhandlingene og saken oversendes Stortinget for avgjørelse.)

Agder fylkeskommune har i de senere årene bevilget betydelig midler til ulike landbrukssatsinger i Agder (jord- og skogbruk), i tillegg til de nasjonale økonomiske rammene som er lagt sentralt:

- ekstra dreneringstilskudd til jordbruket
- energistimuleringstilskudd til landbruket
- ekstra midler til kystskogbruket
- ungsogpleieprosjekt på Agder
- avsatt ekstramidler til støtte til omlegging fra båsfjøs til løsdrift. Dette kommer i tillegg til bevilgninger fra Innovasjon Norge (2026)

Agder fylkeskommune bruker også betydelig midler til matregionprosjektet *Fora*, og fylkeskommunen har i mange år støttet trenæringsklyngen *InnoTre*. Fylkeskommunens «egne midler» utgjør i sum et langt høyere beløp enn de midler fylkeskommunen får til disposisjon gjennom de sentrale jordbruksforhandlingene; *RT-midler* (regionale tilretteleggingsmidler landbruk).

Foruten direkte økonomiske bevilgninger til landbruket i Agder har Agder fylkeskommune også gjennom andre satsinger vist at landbruket er en viktig næring for Agder. Eksempelvis vedtok fylkestinget i desember 2025 en revidert landbruksstrategi for Agder.

Landbruksstrategien er utarbeidet av det regionale partnerskapet landbruk i Agder, som fylkeskommunen leder (består av næringen, Innovasjon Norge, Statsforvalteren og fylkeskommunen). Denne legger føringer for hva partnerskapet ønsker å prioritere av satsinger.

Landbruksstrategien for Agder peker på følgende spesielle utfordringer for Agderlandbruket:

- Små bruk og stor andel deltidsbønder
- Små, spredte og til dels tungdrevne jordbruksarealer
- Stor andel leiejord
- Lavt gjennomsnittlig avlingsnivå i grasproduksjonen
- Stor andel små og lite rasjonelle bygninger (f.eks. båsfjøs)
- Små og sårbare produksjonsmiljø.
- For en stor del svak lønnsomhet
- Stor avstand til landbrukets foredlingsanlegg
- Få lanbruksrelaterte arbeidsplasser utenom primærproduksjonsleddet

Dette er strukturelle utfordringer for Agderlandbruket som skiller seg fra landbruket i andre deler av landet – utfordringer en har gitt som innspill fra Agder fylkeskommune til tidligere års sentrale jordbruksforhandlinger. Samtidig har Agder områder med jord av svært god

kvalitet og et gunstig lokalklima, som passer for dyrking av for eksempel matkorn, tidligpotet, grønnsaker, frukt og bær. En mer målrettet satsing på forskning og kompetanseheving, samarbeid, rekruttering og bærekraftig forvaltning kan derfor bidra til økt verdiskaping for næringene i vår region.

I landbruksstrategien trekkes følgende satsinger frem med særlig relevans for de sentrale jordbruksforhandlingene:

- Prioritere investeringsmidlene for å fremme overgang fra bås fjøs til løsdriftsfjøs og luftekrav, særlig for bruk med opptil 30 kyr.
- Øke økologisk produksjon og etterspørsel. Erstatte importert økologisk mat med norsk, der innenlands produksjon er aktuelt. Støtte investeringer til økologisk produksjon.
- Øke konkurransekraften gjennom friske planter, og dyr, god dyrevelferd og trygg mat. Støtte næringens dyrevelferdsprogram.
- Øke nybyggingen og ombyggingen av skogsveier, samt utbedre og fjerne flaskehalsar på det kommunale og fylkeskommunale veinettet. Det bes at om det prioriteres avsetning av økte midler til disse formålene.
- Utvikle verdikjeden for «Inn på tunet- tiltak», som forankres i regionale og kommunale planer og arbeide for forutsigbare og langsiktige avtaler.

I fjorårets innspill til de sentrale forhandlingene fra Agder fylkeskommune ble det spesielt vist til at klimautfordringer, uro og usikkerhet i Europa og i verden for øvrig og som krever økt oppmerksomhet om beredskap og matsikkerhet. Dette er forhold som må få enda større oppmerksomhet kommende år.

Det er i flere år gitt innspill knyttet til kravet om overgang fra bås fjøs til løsdrift for storfe innen 2034 og vist til at dette er særlig krevende for Agderlandbruket gitt dettes struktur. Mange melke- og storfebønder på Agder er derfor usikre på om de skal drive vidare. Dette er også noe som opptar næringen i stor grad. Se innspill fra næringen under.

Innspill fra næringen (utdrag). Innspillene vedlegges i sin helhet saken:

Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Det må prioriteres egne midler som sikrer drift av mindre mjølkebruk i marginale områder som Setesdal og andre distrikt slik at disse er lønnsomme. Dersom alle disse skal bli større for å møte de store økte kostnader overgang til løsdrift vil betyd, er det totalt sett for lite vinterfor/grovforareal tilgjengelig. Det er derfor viktig å øke midlene til innovasjon Norge slik at flere bruk kan starte opp med overgang til løsdrift, samtidig som annen produksjon blir ivaretatt». Dette er også spilt inn ved flere av forhandlingen fra fylkeskommunes side og spesielt nevnt i den reviderte landbruksstrategien.

Det er viktig å kunne nytte utmarksressursene. Derfor må en holde seg til bestandsmålet for de store rovdyra. Fokus og tilgjengelige midler må bevilges.

En bør fjerne samordningsregelen for bønder. Det vil bedre de sosiale vilkåra for bønder generelt, og er særlig viktig for rekruttering inn i næringa (unge bønder).

-Sau/ammeku: De mindre bruka er (sammen med andre) viktige i beredskap, og de å holde bygder levende og at jorda er i drift, og at produsentmiljøet og kunnskapen videreføres til nye generasjoner.

Ellers er resultatet av at ikke kapitalspørsmålet blir håndtert på en faglig god måte, at landbruket generelt er underfinansiert.

- Sau: Her bør kvalitet på kjøtt og utmarksbeiting belønnes i større grad. Det bør settes fokus på at det skal kunne gå å leve av bruk på 150-200 vinterfora sau.

- Ammeku: Lønnsomheten må opp

Innspill fra Agder Bondelag:

Jordbruksavtalen er et fundament for landbruket som må bestå- det er viktig at politikerne forstår viktigheten av den og slår ring om den. Bondens inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å oppnå de landbrukspolitiske målene som Stortinget har satt.

Beredskapsarbeid vil bli viktig fremover og vi har satt oss følgende mål:

1. Utvikle den norske modellen gjennom utforming av nasjonal politikk og virkemidler for å styrke matberedskaperen i Norge.

2. Styrke landbruket og matproduksjonens plass i organiseringen av totalberedskaperen, herunder avklare ansvarsforhold og forventninger til landbruket i den nye rådsstrukturen, og løfte verdikjeden for mat sine behov inn i beredskapsarbeidet nasjonalt, regionalt og lokalt.

3. Bygge kunnskap om og gjennomføre tiltak som løfter motstandsdyktigheten og beredskaperen på det enkelte gårdsbruk og i verdikjeden.

Grôvforbaserte produksjoner, som må foregå der fôrgrunnlaget er, er særlig viktige i Agder. Det er også disse produksjonene som har svakest økonomi.

Velferdsordningene må styrkes. Samordning (avkorting) av utbetaling for bønder som har lønnsinntekt utenom gården må fjernes. Avkortinga av avløsertilskuddet gjør at en bonde med en familie- og foretaksøkonomi som forutsetter ei lønnsinntekt i tillegg til jordbruksinntekta, kommer i en svært vanskelig situasjon ved sjukdom, svangerskap eller fødsel. Dette fordi familiens samla sum til livsopphold da vil bli betydelig redusert. Normalt brukes lønnsinntekta til å forsørge familien, men ved sjukdom, svangerskap eller fødsel må disse pengene gå til å dekke det som trekkes fra tilskuddet til avløsning.

Velferdsordning for familier med barn må være på likt nivå som ordinære lønsmottakere. Dette gjelder ved sykdom, fødsel, foreldrepermisjon og ferie og fritid.

Bønder i alle produksjoner og distrikt må ha mulighet til inntekt og velferd på nivå med andre yrkesgrupper. Økning i inntekten må skje på en måte som gir varig økning og styrker selvforsyninga.

Opprettholdelse av **veterinærdekning** er viktig å ha fokus på i de sårbare områdene i Agder. Det er viktig å øke stimuleringstilskuddet i næringsssvake områder i Agder slik at dette ikke belastes kommunene som allerede har en stram økonomi. God veterinærdekning gir god dyrevelferd og er en viktig del av matsikkerheten på Agder.

Kommunekommissjonen har foreslått for regjeringen å innlemme tilskudd til veterinæravtalt kommunenes ordinære rammetilskudd. Mange regioner opplever stort press på veterinærdekning, og flere kommuner klarer ikke overholde sitt lovfestede krav om veterinæravtalt. **De øremerkede pengene til veterinæravtalt er viktig og Agder Bondelag ber om at det jobbes politisk for at de skal bestå.**

Investeringsmidler IBU Agder

Agder sin andel av IBU-midler ser i år ut til å bli tom i løpet av kort tid og må økes for at vi skal kunne opprettholde utbyggingstakten som er i Agder for tiden. Vi ser stor investeringsvilje innen flere produksjoner, også for å møte løsdriftskravet for storfe i 2034. Kostnadsnivået øker og det er billigst for både stat og bonde å omstille til løsdrift fortest mulig.

Tilgangen til IBU-midler må ikke være avgrensende for investeringer som blir gjort for å møte offentlige krav.

Pr i dag er det ca 125 fjøs i Agder som fremdeles produserer i båsfjøs. Det er og mange unge bønder som overtar gårdsbruk. Det er viktig å få fortgang på de som er i tenkeboksen. Agder Bondelag vil gjerne invitere til samarbeid om dette i partnerskapet for landbruk – og komme tilbake med en evt. prosjektsøknad.

Økt produksjon av frukt og grønt

Når markedet gir rom for økt produksjon av frukt og grønt er det ønskelig at produksjonen skjer i hele fylket.

Nye krav i gjødselbrukforskrift

Redusert produksjon på grunn av økt arealkrav til oppstalling eller gjødselspredning må kompenseres med bedre økonomi i gjenstående produksjon.

Klima

Bøndene i Agder har gjort mange tiltak for reduserte utslipp til luft og vann. Satsen for de ulike tiltakene må økes utover kostnadsdekning, slik at det lønner seg for bonden å gjøre tiltak. Samla pott til RMP-tiltak må økes i takt med økende miljøtiltak. Noen miljøtiltak kommer inn under SMIL-ordninga, for eksempel tak på gjødselkummer. For å følge opp dette trengs det økte midler inn i denne ordninga. Tiltak i landbrukets klimaplan på gårdsnivå bør prioriteres. Agder fylkeskommune har fulgt opp dette med ekstra dreneringstilskudd til bøndene i Agder – noe vi håper fylkeskommunen viderefører.

Rovdyr

Man må forvalte de store rovdirene i henhold til de fastsatte bestandsmålene og Stortingets rovviltforlik. Staten må, gjennom tilskudd, i større grad dekke skadeforebyggende tiltak innenfor forvaltningsområder for rovdyr og sikre full kompensasjon ved tap av husdyr til rovdyr.

Landbruk er mer enn mat!

Aktiviteten i landbruket er med på å holde liv i bygdene på Agder. Ringvirkningene utifra næringa er betydelig og er drivende for å kunne opprettholde infrastrukturen. Det er derfor viktig å sørge for at rammevilkårene for bøndene er best mulig

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren viser også til tidligere års innspill til jordbruksforhandlingene fra Agder fylkeskommune og mener disse også har gyldighet i 2026.

I tråd med Agder Bondelags innspill mener fylkeskommunedirektøren at «Den norske landbruksmodellen» bør videreutvikles ved utforming av en ny nasjonal politikk med virkemidler som styrker og sikrer matberedskapen. Det bør avsettes nasjonale midler som setter bøndene i stand til å ivareta matproduksjon også i krisetider. Særlig bør det settes fokus på å sikre bønder tilgang på drivstoff og energi i krisetider.

Investeringsmidlene til ombyggingen av båsfjøs til løsdrift må økes betraktelig. For Agder gjelder dette særlig bruk opp til 30 kyr og i de marginale landbruksstrøkene i distriktskommunene i Agder. Det er også viktig å sette av mer midler til økt økologisk matproduksjon. Videre bør importert økologisk mat erstattes med norsk mat der innenlands produksjon er aktuelt. Tiltak som bedrer konkurransekraften gjennom friske planter, dyr, god dyrevelferd og trygg mat økes. Støtten til næringens dyrevelferdsprogram bør derfor økes.

For å sikre fremtidig rekruttering til næringa, og unge bønder blir værende i næringen, bør velferdsordningene styrkes. Særlig ordninger for unge bønder må bringes i takt med samfunnets øvrige ordninger ved sykdom, fødsel, foreldrepermisjon og ferie og fritid.

Utmarksbeiter er en viktig ressurs i Agder, slik også Lanbruksstrategien for Agder peker på. Antallet rovdyr må derfor holdes innenfor de nasjonale bestandsmålet. Videre bør det avsettes midler som gir økt kunnskap og kompetanse til skadefellingslag slik at dyrevelferden ved uttak av rovdyr ivaretas. De øremerkede midlene til veterinærvesen bør opprettholdes for å sikre fortsatt god dyrevelferd i hele Agder. Støtten til verdikjeden «Inn på tunet» bør økes. Det må arbeides med å sikre forutsigbare og langsiktige avtaler.

Agder har de senere år hatt en jevn vekst i hogstvolumet med positive ringvirkninger regionalt; og for næringsutvikling i næringssvake distriktskommuner spesielt. For å sikre et fremtidig bærekraftig skogbruk er det behov for økte midler til nybygging og ombyggingen av skogsbilveier, samt økte midler til å utbedre og fjerne flaskehalsen på det kommunale og fylkeskommunale veinettet. Dette er også en sentral satsing i landbruksstrategien for Agder. Skogsbilveier er ikke bare viktige for skognæringa, men de åpner også for økt friluftsliv som gir helsegevinster når flere benytter seg av vegnettet til å komme seg ut i naturen.

Kristiansand, 26.02.2026

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Kristin Tofte Andresen
fylkesdirektør for næring, plan og kultur